

පංචතන්ත්‍රයේ මිත්‍රභේදයෙන් පිළිබිඹු කැරෙන රාජ්‍ය පාලකයා සහ සේවකයා අතර ඇති සම්බන්ධතාව පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්

බලංගොඩ ආනන්ද හිමි

භාෂා, සංස්කෘතික අධ්‍යයන හා ප්‍රාසංගික කලා අධ්‍යයනාංශය
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය
anandabalangoda123@gmail.com

Abstract

The Panchatantra, considered the pinnacle of Sanskrit *upadeśa* literature, is a work by the scholar Viśnuśarman, believed to have been composed when he was eighty years old. It is believed to have been written in the 3rd-4th century CE. It was written in the style of storytelling with the aim of giving advice on state law to the three sons of the king Amarasakti of the city of Mahilaropya. It has five tantras or chapters, namely Mitrabedha, Mitrasamprāpti, Kākolukīya, Lababdhapraṇāśa and Aparikiśitakāraka, the first Tantra of the Panchatantra, contains about 20 stories of the separation of friends, and its main purpose is to break friends and thereby seize power. The research problem here is how the relationship between the ruler and the servant (sevyā-sevaka) is used for good governance. The main purpose of this research was to analyse the role of the ruler and the servant, and to examine how their relationship contributes to good governance. In this research, which was conducted based on qualitative data was collected through the methods of primary and secondary sources and interviews. The method of detailed information analysis was also used. The data was collected through the methods of using the source and interviews as a tool. The method of analysing the information in detail was also used. The role of the king and the state servant can be clearly shown through the contents of the Mitrabedha Tantra. The king, who is the head of the state, becomes the king from father to son, brother to brothers or by winning wars. The king becomes a high figure because many people associate with him. Viśnuśarman has seen a parallel between kings and snakes in this. The job of the servant is to provide the king with his best service. The qualifications required to become a servant of the king, and the basic principles of state governance are also included here. The difficulty of public service is mentioned here because they have to act in accordance with the royal orders. But the author of the Panchatantra, who says that even Brahmins who perform sacrifices cannot perform such a noble service, implies that the public servant is a person of high character. The analogy of the wheel shows how the relationship between the sevyā-sevaka should be. A country can be governed by the mutual harmony and understanding that arises between them. It is thus clear that for the good governance of a state, the relationship between the sevyā-sevaka should be at a very high level.

Key words: Panchatantra, Mitrabhedha, State, Ruler of the State, Public Servant

1. හැඳින්වීම

විශ්ව උපදේශ කථා සාහිත්‍යය තුළ සංස්කෘත උපදේශ කථා සාහිත්‍යය ප්‍රමුඛස්ථානයක් උසුලයි. උපදේශ ධාතුවට සඤ්ඤා ප්‍රත්‍යය එක්වීමෙන් නිපන් උපදේශ යන්නෙන් '1. උපදේශය, අවවාදය, අනුශාසනය, දැනමුතුකම, නිවේදනය, ආවේදනය, තොරතුරු දැනවීම, ශික්ෂණය, පුහුණුව 2. කරුණු දැක්වීම. 3. යමක් පිළිබඳව සපයනු ලබන සම්පූර්ණ විස්තරය, විශේෂ විස්තරය 4. ප්‍රථම පුහුණුව' යනාදී අර්ථ ගම්‍ය වෙයි (විද්‍යාසාගර,1991).

සංස්කෘත උපදේශ කථා සාහිත්‍යයට අයත් ප්‍රධානතම කෘතිය වන්නේ පඤ්චතන්ත්‍රය යි. මෙහි 'තන්ත්‍ර' ශබ්දයට ශබ්දකෝශයන්හි දී ඇති අර්ථය මෙසේ ය.

- තන්ත්‍ර - (රාජ්‍යමිත්‍ර, හේතු: උභයාර්ථප්‍රයෝජකම්, කාරණම්) (ශබ්දකල්පද්‍රුම,1967)
- අවශ්‍ය අංශය, විභාගය, ක්‍රමය, ලක්ෂණය, ආදර්ශය, මූලික අවයව යන්නයි.(විලියම්ස්,1976)
- තන්ත්‍ර - පාලනය, උදව්ව, හැසිරවීම (අලගියවත්ත,2004).

එසේ ම තන්ත්‍ර ශබ්දය රාජතන්ත්‍ර, ගණතන්ත්‍ර ආදියෙහි දී ද ප්‍රකාශ වන බැවින් රාජ්‍ය පාලන විධියෙහි ප්‍රයුක්ත වූවක් බව ද පෙනේ.

පඤ්චතන්ත්‍රයේ මූලික අරමුණ වූයේ රජ කුමරුන්ට මෙන් ම සෙස්සන්ට ද ජීවත්වීම හා පැවැත්ම සඳහා අවශ්‍ය ආචාර ධර්ම පද්ධතියක් කියා දීම ය. තන්ත්‍ර පහක එකතුව පඤ්චතන්ත්‍රය යි. එබැවින් මෙහි කථාවන් මගින් දුර්ගුණයන්හි විපාකත්, සද්ගුණයන්හි ආනිසංසත් පෙන්වා දී ඇත. ග්‍රන්ථයේ පද්‍ය හා ගද්‍ය කොටස් ඔස්සේ උපදේශාත්මක අර්ථය ලබා දී ඇත. කෘතියේ භාෂාව හා ශෛලිය පහසු ය. තන්ත්‍ර පසෙහි වෙන වෙන ම ප්‍රධාන කථා පහක් තිබෙන අතර එකී ප්‍රධාන කථාවන්ට අතිරේක වශයෙන් උපකථා ද යොදාගෙන ඇත.

මහිලාරෝප්‍ය නගරයේ අමරශක්ති රජුගේ ශාස්ත්‍රවිහින බහුශක්ති, උග්‍රශක්ති හා අනන්තශක්ති යන දරුවන්ට නීති ශාස්ත්‍රය ඉගැන්වීම කෘතිය රචනා කිරීමේ අරමුණ විය. සකල ශාස්ත්‍රයෙහි පරතරට පැමිණි විෂ්ණුශර්මන් නම් බමුණු පඬිවරයාට මේ පුත් කුමරුවන් තිදෙනා භාර කරන මෙන් සුමති නම් ඇමතියා රජුගෙන් ඉල්ලා සිටියේ ය.

“තදත්‍රාස්ති විෂ්ණුශර්මා නාම බ්‍රාහ්මණ: සකලශාස්ත්‍රපාරඬිගමශ්ඡාත්‍ර සංසදි ලබ්ධකීර්ති: තස්මෙම සමර්පයතු තාත්, ස නුතං ද්‍රාක් ප්‍රබුද්ධාත් කර්මයකී'ති” (කෝසමිති,1950).

රජකුමා විෂ්ණුශර්මන් පඬිකුමා ගෙන්වා විමසූ විට මාස සයකින් නීති ශාස්ත්‍රය විෂයයෙහි ඥානවත්තයන් බවට පත් කිරීමට පොරොන්දු වී කුමාරවරුන් භාර ගත්තේ ය. අසූවයසැති මොහු එම ශාස්ත්‍ර විහින රජදරුවන් භාරගෙන ඔවුන්ට උගන්වනු පිණිස තන්ත්‍ර පහක් රචනා කරන කෙළේ ය. එය පඤ්චතන්ත්‍රය නම් විය. “විශ්ණුශර්මාපි තානා'දාය. තදර්ථං 'මිත්‍රහේද මිත්‍රසම්ප්‍රාප්ති කාකෝලකීය ලබ්ධප්‍රණාශා'පරික්ෂිතකාරකාණිවෙති පඤ්ච තන්ත්‍රාණි රචයිත්වා පාඨිතාස්තෙ රාජපුත්‍රා:” (කෝසමිති,1950).

ග්‍රන්ථයේ ආරම්භයෙන් ම රචකයා අදහස් කර ඇත්තේ තම කෘතියේ පරමාර්ථය හා ප්‍රයෝජනය කියා උපදේශාත්මක කථාවන්ගේ වටිනාකම කෙබඳුදැයි පහදා දීමයි. කතුවරයාගේ අභිප්‍රාය රාජ කුමාරවරුන් නීති ශාස්ත්‍රයෙහි නිපුණ කරවීම වූ බැවින් ග්‍රන්ථයෙහි එන ප්‍රධාන කථා, නීතිය හා රාජ ධර්මය පිළිබඳ ව පැහැදිලි කිරීමට අනුකූල වූ රචනා සේ සිතිය හැකි ය. එහෙත් කථා කීමෙන් නීති ශාස්ත්‍රාවබෝධය ලබා දීමට ගිවිස ගත් විෂ්ණුශර්ම අනුපමේය කථාකරුවකු සේ ග්‍රන්ථයෙහි නිරූපණය වෙයි (තිලකසිරි,1999).

මේ ග්‍රන්ථය රචනා කරන ලද්දේ කුමක් සඳහා ද යනු කථා මුඛයෙහි එන අමරශක්ති රජුගේ 'අර්ථශාස්ත්‍රං ප්‍රතිද්‍රාග්‍යථා'නන්‍යසදාශාන්විද්ධාසි' (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830). යනාදී පාඨයන්ගෙන් හෙළි වේ. එහෙත් මේ ග්‍රන්ථය රචනා කළ කල්හි පැවැති දෙශපාලනමය වූ ද සමාජමය වූ ද තතු විමසා බලන විට රජ කුමරුවන්ට නීති ශාස්ත්‍රය ඉගැන්වීමට පමණක් නොව සංස්කෘත භාෂා ඥානය ද ඒ සමඟ ම දෙනු පිණිස මෙය රචිත බව පෙනේ.

ශිලාලිපි මගින් හෙළිවන තොරතුරු අනුව සංස්කෘත භාෂාව උසස් සාහිත්‍ය මාධ්‍යයක් හෙවත් භාෂාවක් වශයෙන් දියුණු වීමට මූලපිරු මෑත යුගය ආරම්භ වන්නේ ක්‍රි.පූ 2වන සියවසින් පසු භාගයේ ය. රාජසභා භාෂාව වශයෙන් සංස්කෘතය ව්‍යවහාරයට පැමිණීමත් සමඟ මේ යුගය ඇරඹිණ. එහෙයින් කුමරුවන්ට ඒ භාෂාව ඉගැන්වීම සඳහා පාඨම් පොත් අවශ්‍ය වූ විය. ඔවුන් විසින් උගත යුතු නීති ශාස්ත්‍රයන් සමඟ ම එය රසවත් ලෙස ඉගැන්වීමට දැරූ උත්සාහයක ප්‍රතිඵලයක් ලෙසින් මේ පඤ්චතන්ත්‍රය බිහි වූ බව කිව හැකිය.

පඤ්චතන්ත්‍රය රචිත කාලය පිළිබඳව උගතුන් අතර විවිධ මතභේද දක්නට ලැබේ. බොහෝ උගතුන්ගේ මතය වන්නේ ක්‍රි.ව. 1-5 අතර කාලය තුළ මෙය රචනා කරන්නට ඇති බව යි. මේ සඳහා සාධක ලෙස ඔවුහු කෘතියේ අන්තර්ගත බෞද්ධ අදහස්, දීනාර නම් රෝම කාසිය, මනුස්මෘතිය හා මහාභාරතයේ එන අදහස් ආදිය දක්වති (තිලකසිරි,1999). ක්‍රි.ව. 3-4 සියවසේ දී පඤ්චතන්ත්‍රය රචනා වී ඇතැයි වියතුන්ගේ විශ්වාසය යි. පඤ්චතන්ත්‍රයෙහි කීප පලක ම 'වාණකා' නාමය සඳහන් කොට තිබේ. වාණකා චන්ද්‍රගුප්ත ක්‍රි.පූ. (321-297) රජුගේ පුරෝගිකයා විය. ඒ අනුව පඤ්චතන්ත්‍රය රචනා කරන ලද්දේ ක්‍රි.පූ 4 වැනි සියවසින් මොබ විය යුතුය (බලගල්ලේ,2001).

මෙම ශ්‍රේෂ්ඨ කෘතිය රචනා වූයේ කවර වර්ෂයකදැයි හරිහැටි කිව නොහැකි වුවත්, දළ වශයෙන් එය ක්‍රිස්තු වර්ෂයෙන් තුන්වැනි හෝ සිවුවැනි සියවසට ඇතුළු කිරීමට තරම් ප්‍රමාණවත් සාක්ෂි අපට සතුව ඇත (මාරසිංහ,1995).

සමස්ත පඤ්චතන්ත්‍රය ම උපදේශාත්මක කථා ඇතුළත් සාගරයක් බඳුය. මේවායෙහි අන්තර්ගත කරුණු පිළිබඳව විමර්ශනශීලීව බැලීමේ දී මනාව පැහැදිලි වන්නේ, මේවා තුළ යම් කිසි දේශපාලන න්‍යායයක් අන්තර්ගත වන බවයි. මිත්‍රභේදයෙන් රාජකුමාරයන්ට කියා දෙන්නේ මිතුරන් හේද කරමින් හෝ බලය වර්ධනය කර ගත යුතු ආකාරය යි. මිත්‍රසම්ප්‍රාප්ති තන්ත්‍රය මගින් රාජ්‍ය පාලනයේ දී මිතුරන් හා හිතවතුන් ළඟාකර ගත යුතු බවත් සතුරන් දුරස් කළ යුතු බවත් පැවසේ. කාකෝලුකීය ඔස්සේ ප්‍රකට කරන්නේ විනාශ කිරීමට අපහසු බලවත් පුද්ගලයන් හඳුනාගෙන කෙසේ හෝ ඔවුන් සමඟ මිතුරු ව හෝ වරපුරුෂ සේවය මගින් ඔවුන්ගේ දුර්වලතා තේරුම්ගෙන යුද්ධ කරමින් නැසිය යුතු බව යි. ලබ්ධිප්‍රණාශයෙන් මෝඩකම් දුරලමින් ස්ථානෝචිත ප්‍රඥාවෙන් බුද්ධිය මෙහෙයවා ක්‍රියා කිරීමෙන් සියල්ල ජයගත හැකි බව අවධාරණය කෙරේ. අපරීක්ෂිතකාරකයෙන් අපරීක්ෂාකාරීව කටයුතු කිරීම පිළිබඳ කරුණු දැක්වේ. පඤ්චතන්ත්‍රය ගද්‍ය පද්‍ය යන දෙකින් මිශ්‍ර වූ රචනයකි. උපමා කථා සංග්‍රහයක් වශයෙන් මෙම කෘතිය විශ්ව සාහිත්‍යයේ සම්භාවනීය තැනක් ලබාගෙන ඇත. ලෝකයේ විවිධ භාෂාවන්ට එය පරිවර්තනය කොට තිබීමෙන් ම ඒ බව සනාථ වේ.

එහි එන සෑම කථාවක් ම රසවත් ය; සිත්ගන්නාසුලු ය. බොහෝ කථාවල වර්ත වශයෙන් තිරිසන් සත්ත්වයෝ පෙනී සිටිති. එම සත්ත්වයන් ඔස්සේ නියෝජනය කරන්නේ මිනිසුන් බව පැහැදිලි ය.

2. සාකච්ඡාව

පඤ්චතන්ත්‍රයේ පළමු තන්ත්‍රය වන මිත්‍රභේදයෙන් කියැවෙන්නේ මිතුරන් හේද කිරීම පිළිබඳවයි. වනයෙහි වසන පිංගලක නම් සිංහයා එම වනයට ආගන්තුකව පැමිණි සංජීවක නම් ගොනකුගේ නාදය අසා බියපත් වෙයි. මෙම අවස්ථාවේ පළමුව සිංහයාගේ ඇමතිවරුන් වශයෙන් සිට, පසුව සේවයෙන් පහ කරනු ලැබූ කරටක-දමනක නම් සිවලුන් දෙදෙනා සිංහයාගෙන් කරුණු විමසා සිංහයා සහ වෘෂභයා අතර මිත්‍රත්වයක් ගොඩනගති. සිංහ-ගව දෙදෙනාගේ දැඩි මිත්‍රත්වය හමුවේ තම අභිමතාර්ථ සඵල නොවුණු දුටු සිවලුන් දෙදෙනා සිංහ-ගව දෙදෙනා කේලම් කීමෙන් අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් බිඳවති. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් සිංහයා විසින් ගොනා නසනු ලබයි. අවසානයේ ප්‍රිය විප්‍රයෝගයෙන් පෙළෙන සිංහයා කරටක හා දමනක විසින් අස්වසනු ලැබේ. එසේ ම රාජ්‍ය ප්‍රයෝජන ද ලබති. මෙම ශ්ලෝකයෙන් එය විස්තර කෙරෙනුයේ මෙලෙසිනි.

“වර්ධමානෝ මහාත්ස්නේහ: සිංහගෝවාෂයෝර්වනේ
පිඤ්ඤානිලබ්ධෙන ජම්බුකේන විනාශිත:” (කෝසම්භි,1950).

(වනයෙහි එක් සිංහයකු හා ගවයකු අතර වර්ධනය වන මහත් සෙනෙහසක් වෙයි. එය කේලාම් කියන සිවලකු විසින් විනාශ කරන ලදි)

කථා 23ක් මෙහි අන්තර්ගත වන අතර එහි වැඩි වශයෙන් ඇතුළත් වන්නේ උපදේශාත්මක කරුණු වුව ද රාජ්‍ය පාලකයා සහ සේවකයා පිළිබඳ කරුණු දැක්වීමට වැඩි අවධානයක් යොමු කොට ඇති බව පෙනෙන්නකි. මෙම පර්යේෂණයෙන් රජු සහ රාජ්‍ය සේවකයා අතර ඇති අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාව රාජ්‍යයක ප්‍රගමනය සඳහා කොපමණ වැදගත් ද යන්න පිළිබඳව සාකච්ඡා කරනු ලැබේ. මෙම මාතෘකාව රජු, රාජ්‍ය සේවකයා සහ ඔවුන්ගේ සම්බන්ධය යන කරුණු තුන ඔස්සේ සාකච්ඡා කළ හැකි ය.

විෂ්ණුශර්මන් පඤ්චතන්ත්‍රය රචනා කළේ අමරශක්ති නම් රජුගේ ඉල්ලීම පරිදි ඔහුගේ පුත් කුමරුවන්ට. නීති ශාස්ත්‍රය හා රාජ්‍ය පාලන මූලධර්ම ඉගැන්වීමට ය. එහෙයින් රාජ්‍ය පාලනයෙහි දී රජුගේ පැවැත්ම කවරාකාරයෙන් පැවතිය යුතු ද යන තේමා සන්දර්භය පඤ්චතන්ත්‍රයේ ඇතුළත් කථා අතර විශ්ලේෂණාත්මක ව දක්නට ඇති බව පෙනෙයි. තිරිසන් සතුන්ගේ වර්ත ආශ්‍රයෙන් වනයෙහි වසන මාග්‍යන්ගේ ගති-පැවැත්ම, වර්යා-රටා ආකල්ප, හා චේෂ්ටාවන් මානව සමාජයේ මිනිසා අත්විඳින පොදු දුර්වලකම් සමඟ සසඳමින් ඉතා හෘදගත විලාසයෙන් හා මනා රචනා කෞශල්‍යයකින් මෙහි විවරණය වෙයි. දුෂ්ට අදහස් ඇති ස්වකීය ජීවන මාර්ගය පමණක් සලකන උදර පෝෂණය එක ම අභිප්‍රාය කරගත් කපටි ගුණමකු ඇමතීන්ගේ අදුරදර්ශී මෙහෙයවීමෙන් රජුන් පරිහානියට පත්වීම, මිතුරන් හේද කිරීම ආදිය මෙම තන්ත්‍රයේ ඇතුළත් වේ. මෙවැනි මිනිසාට හිමි වර්ත ලක්ෂණ තිරිසන් සත්ත්වයන් මාධ්‍යය කොටගෙන සංකටීත ය. පඤ්චතන්ත්‍රය රචනා කිරීමේ දී එහි වැඩි ඉඩ ප්‍රමාණයක් වැය කොට ඇත්තේ රාජ නීතිය හා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය කවරේදැයි පෙන්වා දීමට ය.

විෂ්ණුශර්මන්ගේ මතය වී ඇත්තේ විද්‍යාව ඉගෙනගත් අයට ද, උසස් වීමේ අදහස් ඇති අයට ද, ශිල්ප විද්‍යා දන්නවුන්ට ද, වික්‍රම ඇත්තන්ට ද සහ රාජ්‍ය සේවාව දන්නවුන්ට ද දියුණු විය හැක්කේත් උසස් තත්ත්වයකට පැමිණිය හැක්කේත් රජුන් ආශ්‍රය කිරීමෙන් බවයි. රජුගෙන් තොරව මොවුන්ට නැඟී සිටිය නොහැකි බව පවසා රජු උසස් වර්තයක් ලෙස හුවා දක්වා ඇති අතර රජුන් සේවනය නොකරන්නන් යාවකත්වයට සුදුස්සන් බව තරයේ පවසා ඇත.

“යෙ ජාත්‍යාදි මහොත්සාහා-න්තරොන්ද්‍රාත්තොපයාන්ති ව
තෙෂාමා’මරණං භික්ෂා-ප්‍රායශ්චිත්තං විනිර්මිතම්” (විද්‍යාසාගරහට්ටාවාර්ය,1830).

ඇතැම්හු තමා රජුට වඩා උසස් ජාතියක අයෙක් යැයි සිතති. ඔහුට වඩා තමා සතුව ධනය හා බලය ඇති බව සිතති. මෙම හේතු නිසා රජවරුන් ඇසුරු කිරීමට මැලිවන ඔවුහු අහංකාර පරවශව ජීවත් වෙති. මෙවැන්නන් යාවකයන්ට උපමා කොට ඇති ආකාරය කතුවරයාගේ වර්ත නිරූපණයේ විශිෂ්ටත්වය කියාපායි. රාජපුත්‍රයන්ට නීතිය උගැන්වීම තමාගේ කාර්යය වූ නිසා රජුන් උසස් කොට දැක්වීම හේතු කොටගෙන මෙම කරුණු පඤ්චතන්ත්‍රය තුළ ඇතුළත් කලා විය හැකි ය. බොහෝ රාජ්‍යවල පණ්ඩිතයන් ප්‍රසිද්ධත්වයට පත් වන්නේ රාජ්‍ය අනුග්‍රහය නිසා ය. බමුණකු වුවත් රචකයකු වුවත් රාජ සභාව ඇසුරු කොටගෙන තම කෘති රචනා කරන ලද්දේ තමාගේ දියුණුවට රජුගේ ආශ්‍රය අවශ්‍ය වූ හෙයිනි. ‘සදුන් ගස් වැඩෙනුයේ මලය පර්වතයේ පමණි. අන් තැනක නොවැඩේ’ යනුවෙන් පැරණි කියමනක් ඇත. එසේ ම පණ්ඩිත නමැති සදුන් වෘක්ෂවලට මලය පර්වත නමැති රජුන් ම වර්ධනය වන ස්ථානය වන්නේ ය. රජු පහදවා ගත් විට සේසත්, අසුන්, ඇතුන් ආදී වටිනා වස්තු ත්‍යාග ලෙස ලැබෙන බැවින් මෙම වරය ලැබීමට නම් රජුන් ඇසුරු කළ යුතු බව විෂ්ණුශර්ම ප්‍රකාශ කරයි.

විෂ්ණුශර්මන් එක් අවස්ථාවක රජුන් සර්පයන් හා සමාන කොට දක්වා ඇත්තේ මෙලෙසිනි.

“හොගින: කඤ්චුකාවිජ්ජා: කුටිලා: කුරුවෙජ්ජිතා:

සුදුෂ්ඨා මන්ත්‍රසාධ්‍යාශ්ව රාජාන: පන්තගා ඉව” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

සර්පයෝ හැව තුළට පිවිසගෙන සිටිති. ඔවුන්ගේ ගමන සෘජු නැති හෙයින් වක්‍රව සිදු කැරෙයි. උන්ගේ සිතැති අතිශයින් කුර ය. ඉතාමත් දුෂ්ට සර්පයන් මන්ත්‍ර බලයෙන් හික්මවා ගත හැකි ය. එසේ සමාන වන්නේ රජුන් ද යුද සැට්ටයකින් හෙවත් කඤ්චුකයකින් සිරුර රඳවාගෙන සිටින හෙයිනි. එසේ ම රජුන්ගේ ගමන් මඟ ද බොහෝ දුරට සෘජු නැති ගමන් විලාසයකි. රජුන්ගේ ද චේෂ්ටා සිතැති බෙහෙවින් කුර ය. ඉතාමත් දුෂ්ට රජුන් ද මන්ත්‍ර බලයෙන් සම්මන්ත්‍රණ, සාකච්ඡා, රාජ්‍යසභා සංවාද මගින් නිවැරදි මගට පැමිණවිය යුතු ය. එහෙයින් රජුන් හා සර්පයන් අතර ඉතා සමීප සමානකමක් විෂ්ණුශර්මන් දකියි. රජ කෙනෙකු විය හැක්කේ ඉතා ම අපහසුවෙනි. එය පිය-පුතු උරුමයෙන් හෝ සහෝදර-සහෝදර උරුමයෙන් හෝ නැතහොත් යුද්ධ කොට ජයග්‍රහණ ලැබීමෙන් ද ලැබෙයි. එසේ අභාරුවෙන් ලද රජකම උසස් වුවත් වන අතර සෙස්සන්ගේ ද ගෞරවයට බහුමානයට පාත්‍ර වෙයි. එහෙත් ඉතා සුළු වරදකින් වුව ද එම උසස් පදවිය නැති වී යා හැකි ය. රජු ඉතා පරිස්සම්ව කටයුතු කළ යුතු බව උපදේශාත්මකව පවසා ඇත.

මේ ලොව ජීවත්වන්නෝ තිදෙනෙක් සම්පත් ලබති. ශුරයා, විද්‍යාව දැනගත් තැනැත්තා සහ රාජසේවාව දන්නා යනු ඔවුහු ය. මොවුනට නොලැබිය හැකි කිසිම සම්පත්තියක් නොමැති ය යනු විෂ්ණුශර්මන්ගේ අදහසයි. රාජ සේවාව දුෂ්කර ය. නුවණැත්තා රජුට හිතවත් ව සේවය කරන්නේ නම් ඔහු රජුගේ අධික සතුටට හේතුවක් වේ. එහෙත් යම් රජ කෙනෙක් සේවකයාගේ ගුණ නොදනිත් නම් කරමැටි ඇති කෙතක ශස්‍ය වගාවක් නොවන්නා සේ ඔහු එවැනි රජුන් අත්හරින්නේ ය. එහෙත් ස්වාමියා නපුරු ගතිගුණ ඇත්තෙකු වුව ද සේවකයා රජුට ද්වේෂ කරයි නම් ඔහු අන් අයගේ නින්දා අපහාසවලට ලක්වන්නේ ය. රජු වුව ද ධන ධාන්‍ය ඇතිව තම සේවකයන්ට සංග්‍රහ නොකරයි නම් ඔහු සමීපයේ සේවය කිරීම සේවකයාගේ හානියට හේතු වන බවත් මෙසේ පෙන්වා එවැනි රජුන්ගෙන් ද කිසි ප්‍රයෝජනයක් නොමැති බව ද පවසනුයේ මෙලෙසිනි.

“යමා’ශ්‍රිතා න විශ්‍රාමං-ක්‍ෂුධාර්තා යාන්ති සේවකා:

සො’ර්කවන්තූපතිස්තාජ්‍යා: සදා වර්තෙන රාජවන්” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

රජුට වල්ලභයෙක් වීමට අවශ්‍ය කරුණු කීපයක් ද මිත්‍රභේද තන්ත්‍රයේ දක්වා ඇත. වස්ත්‍රාභරණ පැළඳීම, අන්ත:පුරයෙහි සිටින්නියන් හා රහසින් හෝ කථා නොකිරීම, සුදුවෙන් හා සුරාවෙන් තොර වීම, රජුගේ සතුරන්ට විරුද්ධ වී රජුගේ මිත්‍රයන්ට හිතවත් වීම යනාදිය ඉන් කීපයකි.

රාජ්‍ය සේවකයා රාජ්‍ය සේවයට පත් කිරීමේ දී රජු විසින් සිහි නුවණින් යුතුව ඔහු නිසි තැන පිහිටුවිය යුතු ය. රාජ්‍ය පාලන මූලධර්ම අතර මෙය රජුගෙන් ඉටුවිය යුතු වගකීමෙන් යුතු කාර්යභාරයකි. දක්ෂතාව ඇති කාර්යශූර රාජ්‍ය සේවකයන් අතර ඇමතිවරුන් මන්ත්‍රීවරුන් අතර සුලු සේවකයා දක්වා මේ පත්කිරීම වගකීමෙන් කළ යුතු බැව් මිත්‍රලාභ තන්ත්‍රයෙහි කියැවෙයි. නිසි තැනට යොමු නොකිරීමෙන් සිදු වන්නේ සුදුස්සාට සුදුසු තැන අහිමි වී පාලන තන්ත්‍රය ම ව්‍යාකූල තත්ත්වයට පත් වීම යි. රාජ්‍ය පාලනයෙහි දී පමණක් නොව ගෙදර-දොර පාලනයෙහි දී වුව ද මෙය අනිවාර්ය බව පඤ්චතන්ත්‍ර කතුවරයා පවසයි. එහෙත් තමන්ට නොගැළපෙන්නන් හා සම කිරීමත්, තමන් හා සම වූවන්ගෙන් පහත් කිරීමත්, නියමිත සුදුසු තනතුරු නොදීමත් යන කරුණු හේතුකොටගෙන සේවකයන් රජුගෙන් ඉවත්ව යාමට හේතුවන බව ඔහු පවසනුයේ මෙලෙසිනි.

“අස්මෙ: සමීයමාන:-සමෙශ්ව පරිහියමානසත්කාර:

ධූරි යො න යුජ්‍යමාන-ස්ත්‍රිහර’ටීපතිං තාජති භාතා:” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

රත්වලින් කරන ලද ආභරණයක යෙදිය යුතු මැණිකක් ඊයම්වලින් කරන ලද ආභරණයක යෙදුවහොත් ‘මා යොදා ඇති සැටි හොඳ නැතැ’යි මැණික නොපවසයි. ඊයම්හි යෙදූ මැණිකෙහි කිසිදු ශෝභාවක් නැත. එවිට දොස් නගනුයේ එය කරන ලද තැනැත්තාට මිස මැණිකට නොවේ. එසේ ම සේවකයාට සුදුසු ස්ථානය නොදීම

රජුගේ වරද මිස සේවකයාගේ වරදක් නොවේ. රජුට සේවකයන් නැතිවත්, සේවකයන්ට රජු නැතිවත් කටයුතු කිරීම අපහසු ය. ඊට හේතුව ලොවට යහපත් රජු විසින් සලසන්නේ රාජ්‍ය සේවකයන්ගේ මාර්ගයෙන් බැවිනි. සුර්යයා මහත් තේජස් ඇත්තකු වුව ද ඔහුගේ රශ්මීන්ගෙන් තොර බැබළීමක් නැත. එසේ ම රජතුමා කොතෙක් තේජස් ඇත්තකු වුව ද සේවකයන්ගේ තොර නම් වටිනාකමින් අඩු වුවකුට සමාන කරනුයේ මෙලෙසිනි.

“භෘතොර්විනා ස්වයං රාජා-ලොකො’නුග්‍රහකාරීහි:

මයුධෙධිරි’ව දීප්තාංශු-ස්තෙජස්වාපි න ශෝභතෙ” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

සේවකයන් කොහි හෝ වැඩ කරනුයේ තමාගේ චේතනය බලාපොරොත්තුවෙනි. චේතනය නොදුන් අවස්ථාවක ඔහු ස්වාමියාට කීකරු නොවන අතර වැඩට එන්නේ ද නැත. කුරුල්ලන් ගෙඩි නැති ගස්වලින් ප්‍රයෝජන නොගන්නා සේ කුලීනයෝ ද සේවාවට චේතනය නොදෙන රජු අත්හරිති. එහෙත් කුලවත් හක්කිමත් සේවකයා තමාට චේතනය නොදුන්න ද තම ස්වාමියා හෙවත් රජු අත් නොහරින බව පවසන විෂ්ණුශර්ම එවැනි සේවකයන් උසස් වර්ත ඇත්තන් බව පවසයි.

“කාලා’තික්‍රමණං වෘත්ත-යෝර් න කුර්විත භූපති:

කදාවිත්තං න මුඤ්චන්ති-හර්ත්සිතා අපි සේවකා:” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

මෙසේ රාජ්‍ය සේවකයාගේ යහපත් තත්ත්වය ගැන කථා කරන පඤ්චතන්ත්‍ර කතුවරයා ඔහුගේ නොදුටු පැතිකඩ හෙවත් ඔහු විදින දුක ගැන පැවසීමට ද මැලි වූයේ නැත. මනුෂ්‍යත්වය මූලික කොටගෙන එම කරුණු දක්වා ඇත්තේ කරුණ රසය ද ජනිත කරවමිනි.

“සම්පත්තය: පරායත්තා:-සදා විත්තම’නිර්වාතම්

ස්වජීවිතෙ’ප්‍ය’විශ්වාස-ස්තෙෂාං යෙ රාජසේවකා:” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

යම් කෙනෙක් රජුට සේවය කරන්නේ ද ඔවුන්ගේ සම්පත් පරාධීන වෙයි. සිත ද හැමකල්හි ආශාවෙන් තොර වෙයි. තමාගේ ජීවිතය ගැන පවා විශ්වාසයක් නැත. කොයි අවස්ථාවක හෝ රාජ උදහසට ලක් වේදැ’යි යන බිය ඔවුහු සිතෙහි දරාගෙන රජුට සේවය කරති. එම තැනැත්තාට රාජ්‍යයේ කටයුතු නිසා නිසි ලෙස ආහාර ගැනීමටවත් කැමැති සේ නිදා ගැනීමටවත් නොහැකි ය. සැකයෙන් තොරව වචනයක් වුව ද කථාකළ නොහැකි ය. එවැනි සේවකයන් මැරී මැරී ජීවත් වන්නන් බවට අඟවා ඇත. විෂ්ණුශර්මන්ගේ වචනය අනුව කියතහොත් තමාට කැමැති සේ හැසිරෙන බල්ලාට ඇති නිදහසවත් රාජ්‍ය සේවකයාට නොමැති ය. මෙම සේවකයාගේ දුක්ඛිත තත්ත්වය යෝග්‍ය උපමාවකින් දක්වා ඇත්තේ මෙලෙසිනි.

“සේවාශ්වචාත්තිරාධ්‍යාතා-සෙසෙතර්මිථ්‍යා ප්‍රජල්පිතම්

ස්වචිත්තදං වරතිශ්වානු-සේවක: පරශාසනාත්” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

මෙසේ රාජ්‍ය සේවකයා විදින දුක පවසන විෂ්ණුශර්මන් ඔහු සන්නාසියකුටත් වඩා පහත් කොට සලකා ඇත. සන්නාසියා නිදන්නේ බිම ය. ඔහු බඹසර හැසිරෙයි. සිහින් සිරුරක් ඇති අතර ආහාර ගන්නේ ටිකකි. එසේ පවසන වදන්වලින් ඔහු ගම්‍ය කරනුයේ රාජ්‍ය සේවයේ ඇති බැරැරුම්කමයි. රාජ්‍ය සේවයේ ඇති සම්පත් සමඟ ගැටෙන විට එම සම්පත්වලට වඩා වනයෙහි වාසය කිරීම, සිඟමනේ යාම, බර ඉසිලීම හා ලෙඩවීම යන මේවා දුක් සහිත වුව ද උසස් බව පෙන්වා දී ඇත.

මේ ආකාරයෙන් රාජ්‍ය සේවකයාගේ චරිතයෙහි වාසි අවාසි මෙන් ම රාජ්‍ය සේවයේ ඇති බලවත් ම දුෂ්කරතා ද ඔහු මිත්‍රභේද තන්ත්‍රයෙන් සාකච්ඡා කොට ඇත. රාජ්‍ය සේවකයා බල්ලකු තරම්වත් නිවහල් නොමැති බව කියන්නේ ඔහු නිතරම රාජ ආඥාවන්ට බැඳී ඇති බැවිනි. බොහෝ අවස්ථාවල සේවකයන්ගේ යහපත් ක්‍රියාවන් නිසා ඔවුන් පසසන අවස්ථා ද ඇත. එහෙත් එක් පුරුෂයකුට කාන්තාවන් කීපයක් සිටීම මහත් නොසන්සුන්කමට හේතුවන්නා සේ එක් සේවකයකු කරන හිතවත් ක්‍රියාව අන්‍ය සේවකයන්ට අසහනයක් ගෙන දෙති. සේවකයා කොතෙක් වුවමනාවෙන් කටයුතු කළත් රජු එය ගණන් ගන්නේ අරුචි මුහුණකිනි. උපකාරය අපකාරයක් කොට

සැලකීමට ද රජු සුදානම්ව සිටියි. 'වණ්ඩරව ශාගාල කථාව' රාජ සේවකයන්ගේ අදෝනාවක් වැනියැයි කියතොත් නිවැරදි ය.

තම ස්වාමියා වෙනුවෙන් තම ජීවිතය වුවත් පුද කරන සේවකයෝ ද සිටිති. එසේ උසස් වූ ද අමාරු වූ ද යමක් සිදු කොට එය ස්වාමියාට නොකියා ලැජ්ජාව යටපත් කොට ගෙන සිටිත් ද එවැනි සේවකයන් සිටින රජු භාග්‍යවන්තයෙකි. මෙය රාජ්‍ය සේවක ලක්ෂණයකි. විවිධ තනතුරු නිසා යම් සේවකයෙක් අහංකාර නොවන්නේ ද අවමන් නොතකා ක්‍රියා කරයි ද සිය අදහස ප්‍රකට නොකොට රැකගනියි ද ඔහු රාජ්‍ය සේවයට සුදුසු ම පුද්ගලයා බව මෙලෙස දක්වයි.

“න ගර්වං කුරුතෙ මානෙ-නා’පමානෙ ච තප්‍යතෙ

ස්වාකාරං රක්ෂයෙද් යස්තු-ස භාතො’ර්හො මහිභුජාම්” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

ගෙහි උපන් මියා ධන ධාන්‍ය ආභාරයට ගනිමින් තමාට අවැඩක් කරන නිසා මරනු ලබයි. එහෙත් නිවසෙහි සිටින බලලා ආරක්ෂා කරනුයේ පුසා තමාට ප්‍රයෝජනවත් වන හෙයිනි. එකම ගෙදර සිටින මියා සහ පුසා යන මෙම සතුන් දෙදෙනාට සලකනුයේ ආකාර දෙකකට ය. එසේ රාජ්‍ය පාලකයා ද තමාට අහිත වුවත් මැරිය යුතු බවත් තමාට හිතවත් වුවත් ආරක්ෂා කළ යුතු බවත් පවසා ඇත. මෙසේ උපමාවන්ගෙන් මනාව සේවකයා හා රජු අතර සම්බන්ධය දක්වා ඇති අයුරු අපුරු ය. මේ තවත් එවැන්නකි.

“ඒරණ්ඩගිණ්ඩාකර්තලෙ:-ප්‍රභූතෙරපි සංචිතෙ:

දාරුකාත්‍යං යථා නාස්ති-තථෙචා’දෙඥ: ප්‍රයෝජනම්” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

රාජ්‍ය පාලකයාට අනුවණ නුගත් අකාර්යක්ෂම රාජ්‍ය සේවකයන්ගෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැත. එහෙත් පාලන තන්ත්‍රයන්හි ස්වභාවය නම් එවැනි ප්‍රයෝජනයක් නැති රාජ්‍ය සේවකයන් බහුල ව සිටීම යි. එවැනි අය හරයක් නොමැති ඵලද්‍රී, හිණ්ඩ, වරා, බටු ආදී ගස්වලට උපමා කොට ඇති අතර එම ශාක ගිනි ඇවිලීමටවත් නොගන්නා බැවින් එවැනි මෝඩයන්ගෙන් රටට ප්‍රයෝජනයක් නැති හෙයින් වැඩ නොකරන සේවකයන් උපහාසයට ලක් කොට ඇත. එම නිසා රජුගේ දියුණුව පිරිහී යයි. එසේ නියෝග දුන් පසු ‘කළ නොහැකි ය, මෙය පහසු ය’ ආදී වශයෙන් තමාගේ සැප පහසුව පමණක් සලකන්නන් රාජ්‍ය සේවයට සුදුස්සෝ නොවෙති. එහෙත් රජුට සේවය කරන අකුලීන, මෝඩ හෝ සම්මානයට පාත්‍ර නොවන්නෙක් වුව ද පූජ්‍යත්වයට පැමිණෙයි. රාජ්‍ය සේවකයා කුමන තරාතිරමක අයෙකු වුව ද ඔහු උසස් ලෙස සලකා ඇති බව මෙයින් ගම්‍ය වෙයි. මිත්‍රලාභ තන්ත්‍රයේ ඇති ‘දන්තිල ගෝරම්භ’ කථාව මෙයට සුදුසු ම නිදසුනකි. දේශපාලන ජීවිතය තුළ දන්තිල වැනි මිනිසුන් සොයා ගැනීම අතිශය දුෂ්කර වුවකි. ගෝරම්භ ඉතා පහත් වර්ත ලක්ෂණ නිරූපණය කරයි. හෙතෙම රජ ගෙදර මෙහෙකරුවෙකි. මෙහෙකරුවන් අතර ද ඔහුට ලැබී තිබුණේ ඉතා ම පහත් සේවාවකි. එහෙත් ඔහු කිසි දිනෙක තමාගේ තත්ත්වය පහත්යැ’යි නොසිතයි. ධනය හා බලය ඇත්තා කිසි දිනෙක පහත් සේවකයන්ගේ වුව ද පළිනොගන්නා බව මෙම කථාවෙන් කියැවේ.

රජවරුන්ගේ මතය වන්නේ තවත් රාජ්‍යයන් ලබා ගැනීමයි. ඒ සඳහා ඔවුහු විවිධ උපක්‍රම යොදන අතර යුද්ධයන්ගෙන් ඒවා ඇදා ගනිති. එවැනි යුද්ධයක දී රජුගේ ප්‍රාණය බේරා නොගන්නා සේවකයා නිරයට යන බවත් ඔහු වෙනුවෙන් පණ පුදන්නා අජරාමර වන බවත් සඳහන් ය. එසේ ම ඇතැම් අවස්ථාවල මුලින් මුදල් ලබා දී සේවකයන් වැඩට අරගනු ලබයි. එවිට ඔවුනගේ ප්‍රාණයේ ද අයිතිකරුවා වන්නේ තම ස්වාමියා ය. එහෙත් එවැන්නන් පඤ්චතන්ත්‍ර කතුවරයා විසින් උපහාසයට ලක් කරනුයේ මෙලෙසිනි.

“කාකමාංසං ශුනොච්ඡිෂ්ටං-ස්වල්පං තදපි දුර්ලභම්

භක්ෂිතේනා’පි කිං තේන-තෘප්තිර්යේන න ජායතෙ?” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

මියගිය සතෙකුගේ මාංසයක් කපුටන් විසින් අනුභව කරන ලද ද බලලුන් විසින් කා දමන ලද ද එය ඉන් පසු කුඩා වෙයි ද තවකෙකුට ලබා ගැනීම දුෂ්කර වෙයි ද ඉඳුල් කරන ලද එම මාංසයෙන් කිසි ප්‍රයෝජනයක් නැත.

මිලට ගන්නා ලද සේවකයන් ද එසේ වන බවත් ඔවුන් ස්වාමියා වෙනුවෙන් මියයාමෙහි වරදක් නොවන බව උපමාවකින් පැවසුවේ එලෙසිනි. එහෙත් මුදල් දී ගන්නා සේවකයන්ට වඩා අපේක්ෂාවෙන් තොරව රජු වෙනුවෙන් ස්වේච්ඡාවෙන් සේවය කරන්නන් රජු නිසා ප්‍රාණය අත්හළ පසු යන්නේ දිව්‍ය ලෝකයට ය. යාග කරන බමුණන්ට වුව ද එවැනි උතුම් සේවකයන් යන ස්ථානයට යා නොහැකි බව පවසා රාජ්‍ය සේවකයා උසස් වර්තයක් බවට පත්කොට ඇත.

රටක් නිසි ලෙස පාලනය කළ හැක්කේ රජු හා සේවකයා අතර ඇතිවන අන්‍යෝන්‍ය බැඳීම හේතුකොටගෙන ය. රාජ්‍යයක විවිධ තරාතිරම්වල සේවකයෝ රජුට සේවය කරති. සේවකයන් නොමැති රාජ්‍යය මිමැස්සන් නොමැති මී වදයක් සේ ය. කුලය කුමක් වුව ද කාර්යය නිසි පරිදි සිදු කරන්නේ නම් රජුගේ කැමැත්තට ද නිසි පරිදි නොකරන්නේ නම් රාජ උදහසට ද ලක් වෙයි. එම නීති කාන්තා පිරිමි බාල මහලු සියල්ලන්ට ම පොදු ය.

රාජ්‍ය පාලන තන්ත්‍රය යථා පරිදි සැලසීමට රාජ්‍ය නිලධාරීන් හා රජු අතර ඉතා දැඩි බැඳීමක් තිබිය යුතු ය. එය කවාරාකාරයෙන් තිබිය යුතුදැයි පඤ්චතන්ත්‍රයෙහි පෙන්වා ඇත්තේ මෙසේ ය.

“අරෙර: සන්ධාර්යතෙ නාහි-ර්නාභො වා’රා: ප්‍රතිෂ්ඨිතා:

ස්වාමිසේවකායෝරෝ’වං-වෘත්තිවක්‍රං ප්‍රවර්තතේ” (විද්‍යාසාගරහට්ට,1830).

රාජ්‍ය වෘත්තිය උපමා කොට ඇත්තේ රථ චක්‍රයකට ය. රිය රෝදය ධාවනය කෙරෙන්නේ ගරාදි නාභියට ඉතා දැඩි ව බැඳී තිබුණොත් පමණි. එවිට රියදුරුට අදාළ තැනට යා හැකි ය. එපරිද්දෙන් රජුත්, රාජ්‍ය සේවකයාත් ගරාදි සමග නාභියත් නාභිය සමග ගරාදියත් යනුවෙන් එකිනෙකට දැඩි සේ බැඳී තිබුණොත් පමණක් රජුට ඔහුගේ අරමුණ කරා රථචක්‍රයා සමග ගමන් කිරීමට පහසු කරයි. එසේ ම පාලකයා හා සේවකයා අතර අන්‍යෝන්‍ය සුභද බව, ඇල්ම, සෙනෙහස, අවබෝධය රට පාලනය කිරීමේ දී අවශ්‍ය වෙයි. එසේ නොවුණහොත් සිදුවනුයේ පාලන තන්ත්‍රය අවුල් ජාලයක් වීමයි.

විෂ්ණුශර්ම රජ දරුවන්ට උගන්වන බැවින් ඔහු ද රාජ්‍ය සේවකයෙකි. තම වෘත්තිය කරන විට දුටු දේවල් සහ තමාගේ අසුවසස තුළ අත්විඳි කරුණු ද ඔහු මෙහි ඇතුළත් කළා විය හැකිය. මධ්‍යස්ථ ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කරමින් රජු ද ආරක්ෂා කරමින් රාජ්‍ය සේවකයාගේ චරිතය දෙස සානුකම්පිත බැල්මක් හෙළා කරුණු දක්වා ඇති ආකාරයෙන් හෙළිවන්නේ කතුවරයාගේ උපාය කෞශල්‍යය යි. පඤ්චතන්ත්‍රයේ මිත්‍රභේද තන්ත්‍රය රජු හා රාජ්‍ය සේවකයා අතර ඇති සම්බන්ධය මනාව නිරූපණය කරන කෘතියක් ලෙස අගය කළ හැක්කේ එහෙයිනි.

3. සමාලෝචනය

විෂ්ණුශර්මන්ගේ පඤ්චතන්ත්‍රය වූ කලී සමාජයේ මිනිස් ප්‍රජාවට උපදේශ ලබාදෙන වැදගත් කෘතියකි. එහි තන්ත්‍ර පහේ ඇතුළත් කථාවන්ගෙන් සහ ශ්ලෝකයන්ගෙන් වැඩි වශයෙන් කථා කරනුයේ උපදේශ, උපහාස යන මෘතාකාවන් ගැන ය. ඒ කරුණු අළලා විචාරකයන් විසින් බොහෝ ග්‍රන්ථ සහ විචාරාත්මක කරුණු ඉදිරිපත් කොට ඇත. එසේ ම එම කෘතිය නීති ශාස්ත්‍රය උදෙසා රචනා වූවක් බව ද බොහෝ තැන්හි සඳහන් වෙයි. රාජ සභාවක් අරමුණු කොටගෙන මහිලාරෝප්‍ය නගරයේ රජුගේ පුතුන්ට නීති ශාස්ත්‍රය උගන්වනු වස් මෙය රචිත ය. එම නිසා ම මෙම කෘතිය තුළ රජුගේ චරිතය සහ රාජ්‍ය සේවකයන්ගේ චරිත කෙරෙහි කරුණු දැක්වීමට වැඩි අවධානයක් යොමුව ඇති බව පෙනෙන්නකි. මෙම පර්යේෂණයෙන් සිදු කරන ලද්දේ එහි මිත්‍රභේද නම් තන්ත්‍රය තුළ එම රජු සහ සේවකයන් ගැන විෂ්ණුශර්මන් කෙසේ සාකච්ඡා කළේ ද යන කරුණයි. එහි දී රජුගේ ක්‍රියාකලාපයන් සහ ඔහු සේවකයන් කෙරෙහි දක්වන ආකල්ප ද විස්තර කොට ඇත. රාජ්‍ය සේවකයාගේ කටුක දිවිය ගැන පෙන්වා දෙමින් ඔහු ඉතා උසස් චරිතයක් බවට පත් කොට පෙන්වීමට කතුවරයා උත්සාහ ගත් බව පෙනේ.

පරිශීලිත මූලාශ්‍රය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

චන්ද්‍රවිමල හිමි, දීපේගොඩ. (1958). *පඤ්චනන්ත්‍ර ව්‍යාධ්‍යාව*, (සංස්), මරදාන: සමයවර්ධන ප්‍රකාශන.
ජිනානන්ද හිමි, කෙරම්භියේ. (2015). *පඤ්චනන්ත්‍ර මිත්‍රභේදය*, (සංස්), මරදාන: රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ.
දීපානන්ද හිමි, කටුපොත. (2017). *පඤ්චනන්ත්‍ර මිත්‍රභේදය*, (සංස්), කොළඹ 10: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.
ධම්මසිරි හිමි, ඉදිපරපේ. (2002). *පඤ්චනන්ත්‍ර අපරික්ෂිතකාරකය*, (සංස්), මරදාන: සමයවර්ධන ප්‍රකාශන.
ධම්මාලෝක හිමි, ජම්බුගහපිටියේ. (2016). *පඤ්චනන්ත්‍ර මිත්‍රසම්ප්‍රාප්තිය*, (සංස්), මරදාන: සමයවර්ධන ප්‍රකාශන.
Kosambhi Damodara Darmananda, (Ed.), (1950). *PANCHATANTRA*, Bombay: Sathyabambani Pandurang.
VidyasagaraBattacharya, (Ed.), (1830). *PANCHATANTRA*, Kalikaataa: Ramaanaatha Majumdaara.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

ඤාණසිහ හිමි, හේන්ටිටගෙදර. (2013). *සාහිත්‍යය*, මරදාන: සමයවර්ධන ප්‍රකාශන.
තිලකසිරි, ජයදේව. (1961). *සංස්කෘත කාව්‍ය සාහිත්‍යය*, කොළඹ: එක්සත් ප්‍රවෘත්ති පත්‍ර සමාගම.
පියරතන හිමි, හිඟුල්වල. (2005-2006). 'සංස්කෘත උපදේශ කථා සාහිත්‍යයෙහි පඤ්චනන්ත්‍රය සත්‍ය භූමිකාව' ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, කොළඹ: ශ්‍රී ලංකා ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සමාගම.
බෙරිඩේල් ඒ කීන්, (1964). *සංස්කෘත කාව්‍ය සාහිත්‍යය*, බත්තරමුල්ල: ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සමාගම.
මුණසිංහ, කුමාරදාස. (2011). *සංස්කෘත සාහිත්‍ය ප්‍රවේශය*, කොළඹ: රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ.
වෑගන්තලේ, එච්. ඩී. ආර්., (2013). *සංස්කෘත සාහිත්‍ය සංග්‍රහය*, වැල්ලම්පිටිය: වතුර මුද්‍රණාලය.
වෑගන්තලේ, එච්. ඩී. ආර්., (2013). *සංස්කෘත සාහිත්‍ය ඉතිහාසය*, කොළඹ 10: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.
විමලජෝති හිමි, මාදිපොල. (2016). *සංස්කෘත උපදේශ සාහිත්‍යය*, වැල්ලම්පිටිය: වතුර මුද්‍රණාලය.
විජේසිංහ, එස්. ඒ. ජී. ආදීනු, (2009). *සංස්කෘත සාහිත්‍ය විමර්ශන*, මරදාන: සමයවර්ධන ප්‍රකාශන.
සංස්කෘත-සිංහල ශබ්දකෝෂය, (2004). පුවසති අගලියවත්ත, මරදාන: සූරිය ප්‍රකාශන.
Shabdha-Sagara, Ed, Jibananda Vidyasagara, (1991). Pandit, -Kulapathi, New Delhi: Asia Edusational Services.
Shabda-Kalpadruma, (1967). Deva, Raja Radh Kantha. Varanasi: Chawkhamba Sanskrit Series Office.
A Sanskrit English Dictionary, (1976). Sir; Monier Williams, India: Motilal Banarsides.